

LÆRERVEJLEDNING

Kære lærer

Børn i sorg føler sig ofte anderledes end deres jævnaldrende, og mange oplever, at kammeraterne ikke rigtig forstår dem. Men hvordan skulle klassekammeraterne også vide, hvad det betyder at miste en nærtstående, hvis de aldrig lærer om det? Formålet med Lær Om Sorg er, at børn i de danske skoler får viden om, hvad sorg er og samtidig bliver klogere på, hvordan de kan være gode venner for en klassekammerat i sorg.

Her i vejledningen kan du læse, hvordan du forbereder dig til hver dobbeltlektion af forløbet på læromsorg.dk, og hvilke kopiark I skal bruge. Herudover er der instruktioner til de enkelte aktiviteter samt forslag til udsagn og spørgsmål. Vi anbefaler, at du læser 'Før du går i gang', inden du starter forløbet, og at du inden hver dobbeltlektion læser vejledningen for de specifikke lektioner.

Børns sorg er et voksent ansvar, og en del af det ansvar rummer også at skabe de bedste muligheder for, at børn i sorg kan trives i deres sociale fællesskaber. Så tak, fordi du underviser dine elever om sorg.

God fornøjelse med *Lær Om Sorg*

Bedste hilsner
OmSorg, Kræftens Bekæmpelse

Indhold i lærervejledningen

Før du går i gang.....	2
LEKTION 1-2: Hvad er sorg?.....	3
LEKTION 3-4: Hvordan kan sorg se ud?	5
LEKTION 5-6: Hvordan er man en god ven for en klassekammerat i sorg?.....	7
EKSTRA-AKTIVITETER.....	9
FÆLLES MÅL.....	11

Før du går i gang

- *Fire råd og en hjælpende hånd til at skabe et vellykket forløb*

Det trygge klasserum er en forudsætning

For at forløbet bliver vellykket, kræver det et trygt klasserum, hvor eleverne oplever, at det er okay at vise og fortælle, hvordan de har det. Det er en fordel, hvis I allerede har arbejdet med generelle aftaler for, hvordan I er sammen i klassen, og hvordan I taler til og med hinanden.

Er en elev i klassen i sorg?

Hvis en elev har eller har haft livstruende sygdom eller dødsfald tæt inde på livet, er det vigtigt, at du taler med forældrene, inden du sætter forløbet i gang. Det gælder også tab, der ligger år tilbage. Selv hvis barnet ikke husker den afdøde forælder, kan der være savn og sorg koblet til tabet. Eleven selv skal også vide, at I skal tale om det at miste. Se også lærersiden på lærersorg.dk.

Orientér forældrene i klassen

På lærersiden på lærersorg.dk finder du et forældrebreve og en tekst, du kan lægge i jeres ugeplan. Her får forældrene indblik i forløbet, og de bliver opfordret til at kontakte dig, hvis der er informationer om sygdom eller dødsfald, som vil være nyttige at kende til. Forløbets foldebog kan også være med til at bringe samtaler om jeres forløb ind i hjemmet.

Vær opmærksom på reaktioner – også i tiden efter

Sorg er et emne, der kan fremkalde mange forskellige følelser og minder hos eleverne. Det kan være dage eller uger efter, I har kørt forløbet. Sørg for at have en snak om emnet og forløbet i tiden efter. I kan bruge Ellie-malebogen, der ligger på lærersiden på lærersorg.dk til at skabe rum for, at eleverne kan dele eventuelle nye tanker og forståelser.

Vi er her, hvis du har spørgsmål

Du er velkommen til at ringe eller skrive til os i OmSorg, hvis du har spørgsmål til forløbet eller ønsker rådgivning angående en elev i sorg. Find os på omsorg.dk.

LEKTION 1-2: Hvad er sorg?

I de første to lektioner arbejder eleverne først med følelser generelt, før de i selskab med den lille figur Ellie bliver introduceret til emnerne sorg, savn og minder.

Læringsmålene for de første lektioner er:

- Sorg er en følelse, der opstår, når nogen, man elsker, dør
- Man kan komme til at savne den, man har mistet, på mange forskellige tidspunkter
- Det kan være dejligt at tænke på gode minder om den person, man har mistet

FORBEREDELSE OG MATERIALER

- Orientér dig på lektionssiden samt side 3-4 i denne vejledning
- Se første film om Ellie
- Print Kopiark 1: Vis og byt følelser (Alle skal have én følelse - der er 6 følelser pr. ark)
- Print Kopiark 2: Lær om sorg-foldebog (ét ark pr. elev. **OBS:** skal printes i **farve** på **A3** og med indstillingen **faktisk størrelse** / *actual size*)
- Materialer: Sakse og tegneredskaber

INSTRUKTIONER OG TIPS TIL DE ENKELTE AKTIVITETER

1. BEVÆGELSE: VIS OG BYT FØLELSER

Kort om aktiviteten

Eleverne arbejder med at skelne mellem forskellige følelser. Aktiviteten har til formål at spore eleverne ind på følelser generelt, før de dykker ned i den nye følelse; sorg.

Sådan gør du

1. Fortæl eleverne, at de om lidt får ét billedekort hver, som de skal se på, men ikke vise andre
2. Præsenter aktiviteten for eleverne, som den står beskrevet på lektion 1-2 på lærings.dk
3. Stop aktiviteten efter et par minutter, når alle har prøvet et par kort
4. Snak sammen i klassen om aktiviteten

Forslag til opsamlings-spørgsmål

- Hvordan var det at skulle vise følelserne med kroppen?
- Hvordan kunne man se på andre, hvilke følelser de viste?
- Hvad kan være grunden til, at man føler de forskellige følelser?
- Hvilke følelser var nemme/svære at gætte?

2. FILM: ELLIE HAR MISTET SIN MOR

Kort om aktiviteten

I filmen møder I Ellie, der har mistet sin mor. Rammen bliver sat for, at I sammen skal lære om sorg. Filmen har særligt fokus på savn og minder.

Sådan gør du

1. Fortæl eleverne, at I nu skal til at lære om en følelse, man kalder for sorg. Spørg gerne, om de har hørt ordet før?
2. Forklar, at sorg er følelse man får, når nogen man elsker, dør. Og så er det ekstra godt at have gode venner. Derfor skal I sammen i klassen lære mere om, hvad sorg er for noget, og hvordan man kan være en god klassekammerat for andre, når de har svære følelser

3. Vis filmen om Ellie
4. Se eventuelt filmen igen med pauser undervejs, hvor I taler om det, I ser
5. Tal sammen om filmen. Hvad så eleverne? Hvad hørte de? Var der noget, de ikke forstod?

3. TEGNING: TEGN ET MINDE

Kort om aktiviteten

Eleverne folder først bogen, som følger dem igennem hele forløbet. Bagefter tegner de et minde i foldebogen.

Sådan gør du

1. Del kopiark 2 med foldebogen ud
2. Vis eleverne, hvordan de folder bogen enten via den tegnede instruktion
3. Bed eleverne om at udfylde side 1 i foldebogen med navn og klasse
4. Forklar eleverne, at de nu skal tegne et minde, som Ellie har om sin mor. De skal åbne side 2 i foldebogen og tegne inde i bogen.
5. Genopfrisk evt. de minder, som Ellie har om sin mor i filmen. Eleverne kan også finde på deres egne minder, som Ellie ellers kunne have med sin mor
6. Saml op sammen i klassen på hvilke minder, eleverne har tegnet

Forslag til opsamlings-spørgsmål

- Hvilke minder har I valgt at tegne? Hvorfor lige de minder?
- Hvad mon Ellie taler med sin far om, når de ser tilbage på de minder?
- Hvorfor, tror I, kan minder gøre én glad?

4. BEVÆGELSE: ENIG ELLER UENIG?

Kort om aktiviteten

Eleverne forholder sig igennem bevægelse til det, de har lavet i lektionerne.

Sådan gør du

1. Fortæl eleverne, at de om lidt vil høre nogle forskellige sætninger. Hvis de er enige i sætningen, skal de sætte sig op på deres bord. Hvis de er uenige i sætningen, skal de kravle under bordet.
2. Læs ét udsagn op ad gangen og lad eleverne placere sig over/under bordet. Stil uddybende spørgsmål undervejs, når du bliver nysgerrig på børnenes svar.

Forslag til udsagn

- Jeg synes, at det har været sjovt at møde Ellie i dag
- Jeg synes, nogle af de ting, vi skulle i dag, har været lidt svære
- Jeg lærte om en ny følelse i dag
- Jeg vil gerne lave flere ting med Ellie
- Jeg kunne godt lide at folde bogen/tegne/se film/bytte kort

LEKTION 3-4: Hvordan kan sorg se ud?

I disse lektioner arbejder I med, at sorg kan se ud på mange måder.

Læringsmålene for lektionerne er:

- Man kan føle sig anderledes og lidt alene, når man er i sorg
- Man kan godt være glad og lege, selvom man har mistet en, man elsker
- Man kan vise sorg på forskellige måder, og det er helt okay

FORBEREDELSE OG MATERIALER

- Orientér dig på læringsmål.dk lektion 3-4 samt side 5-6 på dette lærerark
- Se anden film om Ellie
- Materialer: tegneredskaber og elevernes foldebøger fra sidst

INSTRUKTIONER OG TIPS TIL DE ENKELTE AKTIVITETER

1. SAMTALE: SIDST OG I DAG

Kort om aktiviteten

Genopfrisk pointerne fra sidst gang I havde Lær Om Sorg med de tre billeder fra første film om Ellie. Billederne henviser til de tre læringsmål fra lektion 1-2.

Sådan gør du

1. Bed eleverne om at se på de tre billeder og tale om dem 2 og 2
2. Tal sammen om, hvad det var, I lavede sidst. Hvad kan de særligt huske? Hvad var det nu sorg var? Hvad er et minde?

Genopfrisk læringsmål fra lektion 1-2

- Sorg er en følelse, der kommer, når nogen, man elsker, dør
- Man kan komme til at savne den, man har mistet, på mange forskellige tidspunkter
- Det kan være dejligt at tænke på gode minder om den person, man har mistet

2. FILM: ELLIES MANGE FØLELSER

Kort om aktiviteten

Anden film om Ellie sætter fokus på, at sorg er mere end kun at være ked af det.

Sådan gør du

1. Se filmen sammen i klassen
2. Se eventuelt filmen en gang mere med pauser, hvor I taler om de enkelte scener
3. Tal sammen om filmen. Hvad så eleverne? Hvad hørte de? Var der noget, de ikke forstod?

3. BEVÆGELSE: STOPDANS MED FØLELSER

Kort om aktiviteten

Eleverne har hørt om, at følelser kan skifte meget, når man er i sorg. Nu skal de prøve selv at skifte følelser.

Sådan gør du

1. Skab plads i klassen, så alle kan bevæge sig i dansen
2. Præsenter aktiviteten for eleverne, som den står beskrevet på lektionssiden

Centrale pointer

3. Sig en følelse ud i klassen og start musikken. Lad eleverne danse følelsen et lille minut
4. Stop musikken og bed eleverne se på hinanden, mens de prøver at stå så stille som muligt. Modsat normal stopdans ryger man ikke ud, hvis man bevæger sig
5. Sig en ny følelse og start musikken
6. Gentag nogle gange med forskellige følelser
7. Tal sammen i klassen: Hvordan kunne de genkende de forskellige følelser? Så alle ens ud?
 - Man viser følelser forskelligt
 - Det er ikke altid nemt at se, hvordan andre har det

4. TEGNING: TEGN, HVORFOR ELLIE ER GLAD, VRED OG KED AF DET**Kort om aktiviteten**

Eleverne tegner og får tid til at fordybe sig samt at reflektere over det, I har lavet sammen i løbet af lektionerne.

Sådan gør du

1. Find foldebøgerne frem
2. Tal sammen i klassen om eksempler på, hvad der kan gøre, at man bliver glad, vred og ked af det. Overfør det til, hvad der kan få Ellie til at føle de tre følelser
3. Sæt eleverne i gang med at tegne i foldebogen, som det er beskrevet på side 3 i bogen

Forslag til opsamlings-spørgsmål

- Hvad har I valgt at tegne? Hvorfor lige den tegning?
- Er det de samme ting, man kan blive glad, vred eller ked af?
- Hvordan kan man se på Ellie, om hun er glad, vred eller ked af det?

5. BEVÆGELSE: ENIG ELLER UENIG?**Kort om aktiviteten**

Eleverne forholder sig igennem bevægelse til det, de har lavet i lektionerne.

Sådan gør du

1. Fortæl eleverne, at de om lidt vil høre nogle forskellige sætninger. Hvis de er enige i sætningen, skal de sætte sig op på deres bord. Hvis de er uenige i sætningen, skal de kravle under bordet.
2. Læs ét udsagn op ad gangen, og lad børnene placere sig over/under bordet. Stil uddybende spørgsmål, når du bliver nysgerrig på børnenes svar.

Forslag til udsagn

- Jeg synes, at det har været sjovt at lave øvelser med Ellie, Adam og Nora i dag
- Jeg synes, det er nemt at se, hvordan andre har det
- Jeg synes, det er nemt at vise, hvordan man selv har det
- Jeg synes, nogle af de ting, vi skulle i dag, har været lidt svære
- Jeg vil gerne lave flere øvelser med Ellie, Adam og Nora

LEKTION 5-6: Hvordan er man en god ven for en klassekammerat i sorg?

FORBEREDELSE OG MATERIALER

- Orientér dig på lektionssiden samt side 7-8 på dette lærerark
- Se tredje film om Ellie
- Print evt. kopiark 3: Gode råd til Adam og Nora – Plakat til klassen (1 ark **OBS**: Skal printes i **farve** på **A3**)
- Print kopiark 4: Gode råd til Adam og Nora – liste til foldebog (4 lister pr. side, én liste pr. elev. **OBS**: skal printes i **farve** på **A3** og med indstillingen **faktisk størrelse** / *actual size*)
- Materialer: limstifter, sakse, tegneredskaber og elevernes foldebøger fra sidst

INSTRUKTIONER OG TIPS TIL DE ENKELTE AKTIVITETER

1. SAMTALE: SIDST OG I DAG

Kort om aktiviteten

Genopfrisk pointerne fra sidst ud fra de fire billeder på siden. De tre første billeder henviser til de tre læringsmål fra lektion 3-4, mens det sidste billede henviser til temaet om minder fra de første lektioner.

Sådan gør du

1. Bed eleverne om at se på de fire billeder og tale om dem 2 og 2
2. Tal sammen om, hvad I lavede, sidst I havde Lær Om Sorg. Hvad kan de særligt huske? Hvad var det nu, sorg var? Hvordan kan man vise sin sorg?

Læringsmål fra lektion 3-4

- Man kan føle sig anderledes og lidt alene, når man er i sorg
- Man kan godt være glad og lege, selvom man har mistet en, man elsker
- Man kan vise sorg på forskellige måder – og det er helt okay

2. FILM: ELLIES GODE VENNER

Kort om aktiviteten

Tredje og sidste film om Ellie har fokus på, hvordan Nora og Adam kan være gode venner for Adam – og at det nogle gange indebærer at hente læreren Hanne.

Sådan gør du

1. Se filmen sammen i klassen
2. Se eventuelt filmen en gang mere med pauser, hvor I taler om de enkelte scener
3. Tal sammen om filmen. Hvad så eleverne? Hvad hørte de? Var der noget, de ikke forstod?

3. BEVÆGELSE: HJÆLP NORA OG ADAM MED AT VÆRE GODE VENNER FOR ELLIE

Kort om aktiviteten

Eleverne finder på idéer til, hvordan Nora og Adam kan være gode venner for Ellie. De skal bruge idéerne videre til næste aktivitet.

Sådan gør du

1. Indled eventuelt med en fællessnak i klassen om, hvordan man er en god ven. Kan eleverne komme med eksempler på, hvornår de har oplevet nogen være en god ven for dem?
2. Sæt eleverne i gang med aktiviteten, som beskrevet på lektionssiden – nu handler det om at få idéer til, hvordan Nora og Adam kan være gode venner for Ellie
3. Saml op på, hvilke idéer eleverne har fået. Skriv dem evt. på tavlen, så de nemt kan bruges videre til næste aktivitet

Forslag til opsamlings-spørgsmål

- Hvilke idéer kom I selv med? Hvilke idéer hørte du fra andre?
- Var der nogle idéer, I ikke før har hørt? Hvilke?
- Er der forskel på, hvordan vi er gode venner for hinanden i klassen, og hvad Nora og Adam kan gøre? Hvordan?

4. SKRIVNING: FIND PÅ GODE RÅD TIL NORA OG ADAM

Kort om aktiviteten

Som afrunding på forløbet laver I sammen i klassen en liste med fem råd til, hvordan man kan være en god ven for en klassekammerat i sorg.

Sådan gør du

1. Brug idéerne til, hvordan man er en god ven fra sidste aktivitet
2. Udvælg sammen fem idéer, formulér dem som råd og skriv dem op på en liste, så alle kan se dem (brug evt. kopiark 3).
3. Bed eleverne om at tage foldebøgerne frem
4. Fortæl dem, at de nu skal klippe listeskabelonen fra kopiark 4 ud og lime dem i foldebogen på indersiden af side 4
5. Sæt elever i gang med at skrive de fem fælles råd ned i deres foldebøger. Hvis I har tid, kan de tegne små tegninger ved siden af

5. BEVÆGELSE: ENIG ELLER UENIG

Kort om aktiviteten

Rund lektionerne af med en bevægelsesaktivitet, hvor eleverne samtidig forholder sig til det, de har lært i undervisningen.

Sådan gør du

1. Fortæl eleverne, at de om lidt vil høre nogle forskellige sætninger. Hvis de er enige i sætningen, skal de sætte sig op på deres bord. Hvis de er uenige i sætningen, skal de kravle under bordet.
2. Læs ét udsagn op ad gangen og lad børnene placere sig over/under bordet. Stil uddybende spørgsmål, når du bliver nysgerrig på børnenes svar.

Forslag til udsagn

- Jeg synes, at det har været sjovt at lave øvelser med Ellie, Adam og Nora i dag
- Jeg synes, nogle af de ting, vi skulle i dag, har været lidt svære
- Jeg ved lidt mere om, hvordan jeg kan være en god ven for en klassekammerat i sorg

EKSTRA-AKTIVITETER

Der er fire forslag til ekstraøvelser tilknyttet hver af de tre dobbeltlektioner. Derudover er der under kopiark en Ellie-malebog. I kan lave aktiviteterne i forlængelse af lektionerne eller I kan lave dem, når I har gennemført alle lektionerne. Det er vigtigt, at I har tid til at gennemføre alle tre dobbeltlektioner, så hvis I er presset på tid, anbefaler vi, at I gennemgår lektionerne, før I laver ekstraøvelserne.

TEGNING: TEGN JERES FAMILIE (LEKTION 1-2)

Kort om aktiviteten

Aktiviteten sætter fokus på, at familier kan se forskellige ud. I første film om Ellie ser eleverne, hvordan Ellies familie ser ud. I denne aktivitet får eleverne mulighed for at tegne deres egne familier på indersiden af side 1 i foldebogen.

Forberedelse

- Materialer: Tegneredskaber og elevernes foldebøger

Sådan gør du

1. Præsenter aktiviteten for eleverne, som den står under lektion 1-2
2. Saml op i klassen

Pointer

- Familier kan se ud på mange forskellige måder – der er ikke en rigtig eller forkert måde at være familie på
- Man er stadig i familie med familiemedlemmer, der er døde – man kan føle sig tæt på dem på en anden måde

TEGNING OG SKRIVNING: LAV EN HILSEN TIL ELLIE (LEKTION 3-4)

Kort om aktiviteten

I denne aktivitet skal eleverne tænke over, hvad de ville sige til Ellie, hvis de kunne. På bagsiden af foldebogen kan eleverne tegne deres egen hilsen til Ellie. De får derved mulighed for at give udtryk for deres oplevelser og erfaringer med forløbet.

Forberedelse

- Materialer: Tegneredskaber og elevernes foldebøger

Sådan gør du

1. Bed eleverne om at tage deres foldebøger frem
2. Tal sammen i klassen om, hvad eleverne kunne tænke sig at sige til Ellie
3. Lad dem tegne og/eller skrive en hilsen til Ellie

Forslag til spørgsmål

- Hvad har I lyst til at sige til Ellie?
- Hvilke forskellige ting kunne Ellie være glad for at høre, tror I?
- Hvad synes I, er vigtigt, at Ellie ved om jer?
- Hvordan kan man fortælle det med en tegning?
- Hvilke ord kan man fortælle det med?

BEVÆGELSE: TAG EN TUR PÅ KIRKEGÅRDEN (LEKTION 3-4)**Kort om aktiviteten**

Klassen tager på en tur til kirkegården. I kan bruge det til at tale om, hvordan man kan mindes de afdøde på kirkegården og til at tegne, hvordan Ellies mors gravsted ser ud.

Forberedelse

- Finde en kirkegård i nærheden af skolen
- Materialer: Eventuelt A4-papir og tegneredskaber

Sådan gør du

1. Tal om i klassen, hvad en kirkegård er, hvilke gravsteder der findes og hvordan man opfører sig på en kirkegård
2. Tag klassen på en tur til en kirkegård. Lad eleverne undersøge de forskellige gravsteder ved at se på sten, lys, figurer, farver, blomster og andre genstande
3. Saml op på jeres oplevelser i klassen
4. Tal eventuelt om, hvordan eleverne tænker, at Ellies mors gravsted ser ud, og lad eleverne tegne deres version af gravstedet

Forslag til spørgsmål

- Hvordan ser forskellige gravsteder ud?
- Hvilke ting kan der være på et gravsted? Hvorfor tror I lige, at det er de ting, der er på et gravsted?
- Hvordan kan man se, hvem der er begravet der?
- Hvordan kan man se, om der er nogle, der savner de døde? Eller har gode minder om dem?
- Hvad mon Ellie ville sætte på sin mors gravsted? Hvorfor de ting?

KREATIVITET: LEG MED ELLIE, NORA OG ADAM (LEKTION 5-6)**Kort om aktiviteten**

Eleverne leger dukketeater med figurerne og kan afprøve nogle af klassen fem gode råd.

Forberedelse

- Print kopiark 5: Leg med Ellie, Nora og Adam
- Materialer: Foldebøgerne med klassens frem råd/jeres fælles poster, sakse, tape og blyanter

Sådan gør du

1. Præsenter aktiviteten for eleverne, som den står beskrevet under lektion 5-6 på lektionssiden
2. Genopfrisk jeres fem gode råd
3. Sæt eleverne sammen to og to, og lad dem lege dukketeater med deres figurer
4. Lad eventuelt nogle af grupperne vise, hvad de har fundet på til resten af klassen
5. Saml op på aktiviteten

Forslag til spørgsmål

- Hvilke af vores fem gode råd legede I? Hvem gjorde og sagde hvad? Var der nogle af vores råd, der virkede godt? Var der andre, der var svære at lege?
- Fik I nogle nye idéer til, hvordan Nora og Adam kan være gode venner for Ellie? Eller hvordan Hanne kunne hjælpe dem?

FÆLLES MÅL

Lær Om Sorg er i høj grad tænkt som et trivselsmateriale, men forløbet taler også ind i fælles mål for børnehaveklassen. Nedenfor kan du finde de kompetenceområder, som forløbet på Lær Om Sorg særligt bidrager til.

Kompetenceområde	Kompetencemål
Sprog	Eleven er opmærksom på forskellige måder at anvende sprog på.
Engagement og fællesskab	Eleven kan bidrage til fællesskabet og drage omsorg for sig selv og andre.